

Themazetting praktijkgerichte reviews 2018

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op eigen initiatief

Uitgebracht door de Algemene Raad op 22 maart 2018 met eenparigheid van stemmen

Voorbereiding: commissie Onderwijsonderzoek op 17 januari 2018 en op 16 maart 2018 onder voorzitterschap van Inge Van Trimpont

Dossierbeheerder(s): Marleen Colpin

1 Situering

Tussen 2010 en 2015 werden in opdracht van de Vlor tien praktijkgerichte reviews opgesteld.¹ De publicaties van deze reviews vonden ruim ingang onder onderwijspractici.

In opvolging van zijn advies over praktijkgericht onderwijsonderzoek² stelt de Vlor nu twee thema's voor nieuwe reviews voor. Deze thema's vertegenwoordigen actuele en toekomstgerichte kennisnoden van de leden van de Vlor. Praktijkgerichte literatuurstudies die een overzicht bieden van de actuele stand van de wetenschap over die kennisnoden, kunnen daaraan tegemoetkomen. Net zoals in het verleden is de Vlor bereid het organisatie- en opvolgingsproces voor nieuwe reviews voor zijn rekening te nemen.

Met dit voorstel draagt de Vlor bij aan het voornemen van de minister om praktijkgericht onderwijsonderzoek te versterken met het oog op de professionalisering van leerkrachtenteams en interne kwaliteitszorg van scholen. Het voorstel spoort met de andere initiatieven die deel uitmaken van een globaal plan voor praktijkgericht onderwijsonderzoek en evidence-informed onderwijs.

2 Themazetting en selectie

De commissie Onderwijsonderzoek peilde bij de leden van de Vlor naar de kennisbehoeften waaraan een review tegemoet kan komen.

Uit een uitgebreide lijst werden eerst acht en vervolgens twee thema's geselecteerd voor een voorstel voor nieuwe reviews. Volgende criteria werden gehanteerd om thema's te bepalen en selecteren:

- Het thema wordt ervaren als een nood aan (clustering van) kennis over actuele en toekomstige uitdagingen voor onderwijs. Het komt nog niet als dusdanig aan bod binnen SONO;
- Een review over dit thema kan leiden tot implementatie, m.a.w. een antwoord bieden op de kennisvragen waarmee practici aan de slag kunnen gaan;
- Er is (voldoende) internationale onderzoeksliteratuur beschikbaar over het thema zoals het uit de vraagstelling blijkt.

De acht thema's zijn:

- 1 Zelfsturend/zelfregulerend leren (basisonderwijs);
- 2 Geïntegreerd leren en evalueren;
- 3 Begrijpend leesdidactiek (basisonderwijs);
- 4 Wiskundedidactiek (basisonderwijs);
- 5 Differentiatie;
- 6 De leraar als onderzoeker;
- 7 Talentgericht werken (Brede talentontwikkeling);

¹ <http://www.vlor.be/publicaties/praktijkgerichtonderzoek>

² Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Advies over praktijkgericht onderwijsonderzoek: bouwstenen voor een stimulerend beleid*, 29 juni 2017.

Na een interne consultatieronde onder de leden werden twee thema's als het meest prioritair geselecteerd.

3 De geselecteerde thema's

Naast een algemene situering van de thema's worden ook de kennisvragen opgelijst. Deze lijst is niet exhaustief.

3.1 Begrijpend leesdidactiek (niveau eindtermen basisonderwijs)

3.1.1 Situering

Naar aanleiding van de resultaten van PIRLS 2016 en de tussen 2006 en 2016 vastgestelde daling van het begrijpend leesniveau van Vlaamse vierdeklassers, rijzen er vele vragen over begrijpend leesdidactiek. Naar begrijpend lezen is al veel onderzoek gedaan en samengebracht. Via een nieuwe review kunnen een aantal openstaande, actuele en toekomstgerichte vragen beantwoord worden. Die vragen betreffen o.a. de groeiende diversiteit in de leerlingenpopulatie en de verandering in de aard van tekstuele bronnen in de leefwereld van kinderen en jongeren. Die uitdagingen stellen de bestaande didactische kaders in vraag.

De Vlor wil deze vragen beantwoord zien vanuit een breed perspectief op leesdidactiek: niet enkel een focus op begrijpend lezen of het leergebied/vak Nederlands, maar de hele breedte van lezen in onderwijs, in het hele curriculum en in de schoolcultuur. De review richt zich op de eindtermen lezen voor het basisonderwijs, inbegrepen de B-stroom van het secundair onderwijs en anderstalige nieuwkomers.

In zijn advies over praktijkgericht onderwijsonderzoek pleitte de Vlor voor extra impulsen voor vakdidactisch onderzoek. Een review over begrijpend leesdidactiek kan daaraan tegemoetkomen.

3.1.2 Kennisvragen

Algemene vragen:

- Wat zijn wetenschappelijke inzichten over de effectieve aanpak van lezen (technisch, begrijpend, studerend, ...) en hoe kunnen die inzichten een bijdrage leveren aan de klas- en schoolpraktijk?
- Is er nood aan nieuwe didactische kaders? Zo ja, welke? Kunnen we leren van methodieken die voor bepaalde doelgroepen worden ingezet?
- Hoe verloopt de ontwikkeling van lezen bij leerlingen en hoe kunnen we op die ontwikkeling inspelen?

Vragen naar differentiële effectiviteit:

- Wat betekent de groeiende diversiteit in de leerlingenpopulatie voor de (begrijpend) leesdidactiek? In welke mate kunnen duidelijk verschillende leesprofielen onderscheiden worden?

- Hoe doelgericht differentiëren voor verschillende leerlingengroepen (taalzwakke leerlingen, anderstalige nieuwkomers, leerlingen die niet graag lezen, leerlingen die minder goed technisch lezen ...)?
- Wat kunnen we leren van de aanpak (op maat) voor kinderen met leesproblemen, bijvoorbeeld leerlingen met dyslexie? Kan de aanpak voor zgn. zwakke lezers ook toegepast worden in een klasgroep met een heel diverse en heterogene samenstelling? Hoe kunnen we de aanpak in de klas afstemmen op de diverse leesprofielen van leerlingen?
- Werkt een strategische leesaanpak in de klas en hoe kan men leerlingen met problemen hierin begeleiden? Waarvan weten we dat het effectief werkt en wat betekent dat voor de praktijk?

Overige vragen:

- Hoe kan ICT worden ingezet om het begrijpend leesonderwijs te versterken? En wat is het effect van veranderende dragers en bronnen voor begrijpend lezen en de didactiek? Voor welke uitdagingen stelt de digitalisering de ontwikkeling van de leesvaardigheid van leerlingen?
- Wat betekent kwaliteitsvolle instructie voor begrijpend lezen, binnen het volledige curriculum? Hoe kun je 'modellen'?
- Wat zijn gelijkenissen en verschillen in lezen binnen expliciete leesdidactiek en binnen het bredere curriculum (meer impliciet)?
- Welke combinatie van technisch en begrijpend lezen kan tot de beste leesresultaten leiden? Hoe grijpt het technisch leesniveau in bij begrijpend lezen? En omgekeerd? Is er een bepaalde ideale combinatie (onderdelen, chronologie, ...) die tot de beste begrijpend leesresultaten leidt?
- Wat is de invloed van meertaligheid op de aanpak van lezen?

3.2 Talentgericht werken (Brede talentontwikkeling)

3.2.1 Situering

Deze review richt zich op het in beeld brengen van talenten, de verdere ontwikkeling ervan en het proces van begeleiding in onderwijs. Dit krijgt nu vaak onvoldoende een plaats in het schoolgebeuren en leidt er onder andere toe dat leerlingen eenzijdig, namelijk op basis van resultaten op cognitieve toetsen, georiënteerd worden naar een verdere schoolloopbaan.

Als onderwijspractici een beter inzicht krijgen in hoe ze talenten in kaart kunnen brengen - niet enkel talenten die zich duidelijk manifesteren, maar ook ontluikende/nog te ontluiken talenten - kunnen ze daar in hun begeleiding van leerlingen beter op inspelen. Daartoe hebben ze o.a. instrumenten nodig, die een brede verkenning en procesmatige evaluatie mogelijk maken, zowel voor de leerling (zelfreflectie) als voor de leerkrachten en leerlingenbegeleiders. Dit heeft ook een plaats in het veranderende kader voor leerlingenbegeleiding.

De Vlor vindt dit relevant zowel voor het basis- als voor het secundair onderwijs. Doorheen het secundair onderwijs moeten leerlingen keuzes maken, waarvoor ze een heel goed zicht moeten hebben op hun talenten en de kans moeten krijgen erop in te zetten, met vallen en opstaan,

zonder dat ze vastgepind worden op een deficit. In de literatuur moet geëxploreerd worden wat dit betekent voor de leerling zelf én vanuit het perspectief van de school/het curriculum.

Dit alles maakt deel uit van een brede onderwijsloopbaanbegeleiding. De leerlingen goed ondersteunen in de oriëntering en de uitbouw van de schoolloopbaan is zeer belangrijk en actueler dan ooit in het kader van de modernisering van het secundair onderwijs. Een positieve studiekeuze gebaseerd op brede onderbouwing is noodzakelijk, en heeft op zijn beurt gevolgen voor de verdere ontwikkeling van talenten.

3.2.2 Kennisvragen

- Wat is de stand van zaken van de theorievorming over onderscheiden en beschrijven van talenten? Welke mogelijkheden bestaan er op dit ogenblik aangaande de ‘inventarisatie’ van talenten, zowel vanuit het perspectief van de begeleider van leerlingen als voor leerlingen zelf, in het kader van een breder zelfbegrip?
- Wat betekent een sterkere gerichtheid op brede talentontwikkeling voor performante leerlingenbegeleiding, het curriculum, de onderwijsaanpak incl. differentiatie enzovoort? Wat zijn voorwaarden om (potentieel) aan talenten tot ontwikkeling te laten komen?
- Kan de oriëntering op de 21ste-eeuwse vaardigheden of andere recente hergroeperingen van het onderwijsaanbod (bv. STEM, STEAM) een aanknopingspunt vormen voor een bredere kijk op talentontwikkeling en de begeleiding ervan? Kan talentgericht werken binnen een performante globale leerlingenbegeleiding op die manier sterker waargemaakt worden?
- Op welke manier kunnen andere observatie- en evaluatie-instrumenten dan toetsen bijdragen tot een meer integrale en veelzijdige talentontwikkeling en onderwijsloopbaanbegeleiding? Wat kunnen we leren uit onderzoek over verbreding op het niveau van de instrumenten? Welke stappen kunnen gezet worden om vorm te geven aan onderwijsloopbaanbegeleiding die sterker inspeelt op interesses en talenten eerder dan de enge scope van studieprestaties?
- Is er wetenschappelijke informatie beschikbaar over de relatie tussen brede talentontwikkeling en onderwijsloopbaanbegeleiding van leerlingen? Bestaan er studies over de relatie tussen de optimale ontwikkeling van de bij een lerende aanwezige talenten en de feitelijk gehanteerde criteria, indicatoren en motivering voor leerlingenbegeleiding en -oriëntering? Wat leert onderzoek over de vraag in welke mate leerlingenbegeleiding en -oriëntering in scholen optimale talentontwikkeling van de leerling bevordert dan wel belemmert?
- Hoe kan in een proces van studieoriëntering een betere afstemming tussen het integrale profiel van een leerling en de voorgestelde keuzes vorm krijgen? Welke kenmerken moeten daartoe geïdentificeerd worden? Hoe is dat te realiseren?
- Toetsen geven een gefragmenteerd beeld van een leerling. Hoe kan vermeden worden dat talenten op eenzelfde manier benaderd worden?

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Marc Smets
wnd. voorzitter